הניזקין פרק חמישי גיטין

שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות. וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה דמן התורה אין צריך להביא קרבן אחר וא"ל דדווקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת אבל לאחר זריקה שכבר נתכפר לא הצריכוהו להביא אחרת: **כי** היכי דליחייב עלה. פירש בקונטרס דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקינן דאפילו שחטה אחר בחוץ דחייב אלא כיון דלא נודעה לריש אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עניים וממילא מחייב השותט בחוץ: **לגיזותיה** וולדותיה. וא"ת אפי' קודש הקדש הן שלו דהא תנן (ב"ק דף נ:) גזל פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם נתעברה אינו משלם כשעת הגזלה וי"ל דנפקא מינה לר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה משום דקנסו גזלן ואע"ג דשיעור קונה הכא מ"מ בשעת הקדש אוקמוה ברשותיה ולא קנסו ולרבי יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב זביד דאמר אליביה שבח שעל גבי הגזלה דגזל הוי הכא דאוקמוה ברשותיה דגזלן הוי אבל לרב פפא דאמר אליביה דהוי דגזלן לא נפקא מינה מידי ולרבי שמעון דאמר התם למחצה ולשלש ולרביע הכא הוי הכל שלו אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה דגזלן לא נפקא מינה מידי הכא

במאי דאוקמוה ברשותיה:

ביהודה בהרוגי המלחמה. בירושלמי ברא"שונה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר מושיב בן דן שקל קולפא ומחייה אריסיה דעשו ומתרו עיניה ונפלו אחרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו:

אשרי אדם מפחד תמיד. בפ' הרואה (ברכות ס.) אמרינן חזייה לההוא גברא דהוה מפחד א"ל מטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדומג שלא ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לגייס את כל קמצא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בחנם:

עגלא

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי אירא חטאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא אפי' חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי' הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות תנן על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח מתיב רבא [6]בגנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה [7]בחוץ כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת מדבריהם מי איכא אמר להו רבא [8]גברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת שעל ידי דבריהן באתה לו [9]אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי הדר אמר רבא מסתברא [10]משעת הקדישה [11]שלא יהא חוטא נשכר: **מתני'** א) לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון ביצד [12]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים [13]לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו [14]הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו [15]שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביע: **גמ'** השתא בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא: אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [16]אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה [17] אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא אשקא [18]דריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא אמר

אחריהם תקנו ואמרו שהלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביע ומקחו קיים דק"ל דסקריקון רבעא מוזיל גביה ורחיב ההוא רבעא לבעלים ומקחו קיים וקי"ל אימתי הוא זה כשאין ביד הבעלים מעות ליקח וליתן דמי השדה שיתן הלוקח לסקריקון אבל אם יש בידן מעות ליקח הם קודמין לכל אדם אבל מיהו בחנם אינן יכולין להוציא מידן כמו שהיו עושין תחילה כ"א שיתנו להם הדמים שנתנו לסקריקון ור' הושיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שדה לפני הסקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח מהסקריקון זכה ונותן לבעלים הרביע שוזיל לו ואינו יכול להוציא השדה מידו אפילו בדמים שלקח מסקריקון וכו':

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי אירא חטאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא אפי' חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי' הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות תנן על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח מתיב רבא [6]בגנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה [7]בחוץ כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת מדבריהם מי איכא אמר להו רבא [8]גברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת שעל ידי דבריהן באתה לו [9]אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי הדר אמר רבא מסתברא [10]משעת הקדישה [11]שלא יהא חוטא נשכר: **מתני'** א) לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון ביצד [12]לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים [13]לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו [14]הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו [15]שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביע: **גמ'** השתא בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא: אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [16]אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה [17] אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא אשקא [18]דריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא

עין משפט נר מצוה

פ א מיי' פ"ה מהלכות מאכלות אסורות הל' ז סמג לאוין שיח שיט:

פא ב מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ו סמג עשין עח:

פב ג ד ה מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:

פג ו מיי' פכ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' יז ופ"ל מהל' מכירה הל' ג סמג עשין מח עוש"ע אה"ע סי' ל סעיף יז וסימן ק סעיף ג:

פד ז ח מיי' פ"ו מהל' גזילה הלכה ג סמג עשין עג עוש"ע ח"מ סימן ולו סעיף ג:

תורה אור השלם

1. אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה:
משלי כח יד

גליון הש"ס

גמ' **אקמצא** ובר קמצא. אסמכתא אקרא דמשלי ענין מעשה סיים אח"כ וכן פנחדרין דף לד ע"ב מאמרת ה' בגתיו כשע זה פקח בן רמליהו וכו' ועיין לקמן דף סח ע"א וע"ש בתוס' ד"ה וכתיב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

מתני' **א**) לא הי' סיקריקון וכו' אבל יש נתן ליקח כו'. עי' תוי"ט:

לעזי רש"י

רייטוג"א. מרכבה.

תוספות רי"ד

דאורייתא פי' אבל בקטנה לא גזרי דאפי' אי אכלה קטן אוכל נבילות היא ובקטנה נמי ליכא למיגזר שמא יאכיל קטן בגדולה דקידושי קטן אינן כלום שלא תקנו חכמים קדושין לקטן אבל קידושי חרש הן קדושין מדרבנן כדאמרן בפרק חרש: ועל המריש וכו' פי' קורה גדולה וכגון שלא עשה בה שום שינוי מעשה אלא בנאה בבירתו כאשר היא שלא קנאה בשינוי מעשה שאילו עשה בה שינוי מעשה מדאורייתא קנאה ואין לו עליו אלא דמים: ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה בש"א מקעקע את כל הבירה כולה ימחזיר מריש לבעליו ובה"א אין לו אלא דמי מריש מפני תקון השבים: ועל חטאת הגזולה וכו'. אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ש יאוש כדי לא קני יקרבן פסול הוא דלא קרינא ביה קרבנו וחולין בעזרה הוא ומפני מה אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה וימנעו מעשות עבודה ונמצא מזבח בטל ואי ק' היאך התנו ב"ד לעקור דבר תורה ולפטור את זה מחטאת שהוא מחויב בה בין התורה. האמרן באשה רבה שב ואל תעשה שאני ולא מיעקר הוא. ורב יהודה אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש בדי קני ומפני מה אמרו נודעה אינה מכפרת גזירה שמא יאמרו מזבח אוכל גזילות פי' רב יהודה מפרש מריש דמתני' דקתני מפני תיקון השבים כגון שלא נתייאשו הבעלים יאפ"ה מפני תיקון השבים שלא יקעקע בירתו תקנו שיתן דמיו משא"כ בכל גזילה: **מתני'** לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי מלחמה ואילך יש סקריקון כיצד לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מן ב"ה וחזר ולקח מן סקריקון מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביעי אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הם

מסורת הש"ם

6) ב"ק סח: [עד:], **7**) [בכתוב יט: נדה נ:], **8**) [יומא לג: וש"נ], **9**) ב"מ מז: מח., **10**) שם מט: כתובות נה., **11**) [גי' הערוך דדיספיקן], **12**) [לקמן נח.],

מוסף רש"י

גנב והקדיש כו' משלם תשלומי כפל. לבעלים, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. דהא כי טבח להקדש טבח, ודעבו אמר רחמנא יאלם סניס לגעבו ולא להקדש, וכיון דקבויה מכפל מו לא מחייב בטביחה ומכירה, דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא אלשה ואלרבעה, וכי מצלת כפל מיניהו הוו ליה אלשה ואלרבעה (ב"ק סח:).

המשך בעמוד הבא

תוספות רי"ד (המשך)

קודמין לכל אדם ר' הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה לפני סקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח [זכה] ונותן לבעלים רביע פי' סקריקון רומי אנס שאנוס שדות ישראל וישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני שהוא ירא שלא יהרגנו ובהרוגי מלחמת טיטוס שהיתה בארץ יהודה לא היתה סקריקון אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון. ומקשה מאי קאמר השתא בהרוגי מלחמה לא היה סקריקון ומהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון והרי יותר גדול היה בעת הרוגי מלחמה ממה שהיה לאחר מיכן אמר רב יהודה שלא דנו בה דין סקריקון דאמר רב יוסף שלש גזירות גזרו גזירתא קמייתא כל דלא קטיל ניקטליה אמצעיתא כל דקטיל ניתיב ליה ד' זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטליה הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטליה מירתה אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא מימר אמר האידנא לישקול ולמחר תבענא ליה לדינא פי' דין סקריקון הוא שאם קנה ישראל מיד א"י האנס שהוא הסקריקון אין מקחו קיים שבכל שעה יכול לבוא ישראל בעל השדה ומוציאה מידו ואומר לו למה קנית עתיד לחבוע את הא"י בדין אבל בהרוגי מלחמה לא היה זה הדין נוהג דאגב אונסיה דמיסתפי דלא ליקטליה גמר ומקני ליה בכל לב והלכך ישראל שקנה ממנו קנינו קנין אבל מהרוגי מלחמה ואילך אינו מקנה לו בכל לב וישראל הקונה ממנו יש לו דין סקריקון שיבואו הבעלים ויוציאוה מידו ואם לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מב"ה מקחו בטל שהוא אומר לו מחמת פחד העובד כוכבים הקניתי לך ולא בכל לב אבל אם לקח תחילה מב"ה וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים. כי כשהקנה לו הוא תחילה בכל לב הקנה לו וכן נמי אם קנה מן האיש וחזר ולקח מן האשה כדי שלא תבא ותטרוף ממנו בכתובתה מקחו בטל שחוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ולא הקניתי לך בכל לב אבל אם לקח תחילה מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. זו היתה משנה ראשונה דתני מקחו בטל והבעלים מוציאין השדה מידו אבל ב"ד של

א"ל לא. שביקנא לך: **א"ל.** איהו יהיבנא לך דמי פלגא סעודתך: **איכול קורבנא.** מלשיטות: **קורבנא.** קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן אין אין אישו[1] לרבות את עובדי כוכבים שעולים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג.): **כגיב שפסיס.** שפה העליונה: **לדידהו לא הוי מומא.** להקריב לגבוה בגמה דידהו אלא מחוסר אבר: **דוקין.** טיל"ה כמו הטוטה כדוק (ישעיה מ): **יאמרו המטיל מום בקדשים יהרג.** שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מוס לא יהיה בו (ויקרא כב) נהרג: **ענוסנוסו.** סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו: **שדא גירא למורה.** לקסוס קסס כשהיה סמוך לירושלים: **הסוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה** לא גרסינן: **כיד עמי ישראל.** על ידי עמי ישראל: **ולכפורי ידיה.** לקנא ידיו[2]: **נקדה.** נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף נח.). נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): **ליפלו.** ליפלת של טליתו: **נגררה על גבי כריס וכסמוה.** שלא היה מהלך אלא על גבי מילתא: **ואיכא דאמרי.** בן ליפלת שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסמו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהיה הולך ברומי להקביל פני קיסר: **הוו להו.** להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וליבי למיזן כל בני העיר עשרים ותד שתא: **בריוני.** אנשים ריקים ופוחזים למלחמה: **אמרו להו רבנן.** להנך בריוני: **לא מסתייעא מילתא.** לגנא: **קמו.** בריוני: **קלינהו להנך אמכרי.** לאוגרות התבואה ועליס כדי שילחמו: **סמידא.** סלת: **חיוורתא.** פת נקייה: **גושקרא.** פת קיבר שאונדיי"ר: **פרסא.** פרס של גללי בהמה: **ומסה.** מחמת איסטניסותה: **גרוגרת.** מאותם שנשארו לרבי לדוק שמלא את מימיה ומלאתה היא ואכלתה לרעבונה ומריח החולי של רבי לדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסות: **הוה מתחזי.** בגרונו: **מאכרלי.** מחמת שהיה כחוש: **כי הוה בריא.** כשגמר תעניתו ורצה להבריח עצמו: **הוו מייתי ליה גרוגרות.** מאנים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מולע את מימיהן ומשליך הגרוגרות: **אכא סיקרא.** כך שמו: **שלח ליה.** רבן יוחנן בן זכאי את בנאי בלגנעא: **אמר ליה.** רבן יוחנן בן זכאי: **עד אימתי עבדיתו הכי.** דלא שבקיתון לאשלומי: **חזי לי הקנתא לדידי.** שיימחוני לנאת מן העיר: **נקוט נפשך בקנירי.** המחזק עצמך כחולה הולא קול שאתה חולה: **לישיילו בך.** כמו שאתה נוסס: **ואייתי מידי סריא.** דבר מסריח כגון גבילה: **ואגני גבך.** והסבב במטתך עמך שיאמרו מת הוא ומסריח כבר: **וליעיילו בך תלמידך.** יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאיגון ידעין דחייא קליל ממיתא: **בטו.** הנך בריוני: **למדקריה.** ברמחים שמא מעריס הוא: **אמר להו.** אנא סקלא: **יאמרו.** הרומיים עליכם שאפילו רבן דקרו: **למידחפיה.** אולי יעבר: **דלאו מלכא אנא.** והתעללת בי: איבא

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבנן ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה לקיסר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שדא ביה מומא [6]בניב שפתים ואמרי לה בדוקין [3]שבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולם יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולם החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגלתנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיסר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה [1]ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא [2]בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינוס קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי [7]כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מוטלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשתא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבנן לדציבי דרב חסדא כל [8]אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא [9]אכלבא דחיטי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחיטי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתוס עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי [2]הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב [3]כספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קטלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקוט נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבך ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך אניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו ידעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי מטו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא

איברא

עגלא תילתא. כמו ושליסים על כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי' בריא וטוב ויש מפרשים שליסי לבנון ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סה:) דהוו מנכרו להו עיגלא תלתא ולא כמו שמפרש שגדל שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא תילתא ביומא דשבעא פירוש יוס שביעי לגילתו[6]:

לי

1. וְנָתַתִּי אֶת נִקְמָתִי בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בֶאֱדוֹם כְּאַפִּי וְכַחֲמָתִי וְיָדְעוּ אֶת נִקְמָתִי נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל כה יד
2. הֲרֻכָּה בָךְ וְהֶעֱנֻגָּה אֲשֶׁר לֹא נִסְּתָה כַף רַגְלָהּ הַצֵּג עַל הָאָרֶץ מֵהִתְעַנֵּג וּמֵרֹךְ תֹּרַע עֵינָהּ בָּאִישׁ חֵיקָהּ וּבִבְנָהּ וּבִבְּתָהּ: דברים כח נו
3. כַּסְפָּם בְּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ וּזְהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה כַּסְפָּם וּזְהָבָם לֹא יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרַת יְיָ נַפְשָׁם לֹא יְשַׂבֵּעוּ וּמְעֵיהֶם לֹא יְמַלֵּאוּ כִּי מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה: יחזקאל ז יט

מוסף רש"י

המשך מעמוד קודם

לקח מסיקריקון. מגולן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון שאומר לו אם קרקע זו והניחני, ומתנה זו לא הרוג מתנה, דאפילו לא"ל מליהו חכין זביזה זביני, מליהו ויהב לא הויה מתנה (רשב"ם ב"ב מז:). לקח מן האיש. מן הנגנב, כל קרקעותיו משועבדים לכתובת אשתו היום ולמחר אם ימות או יגרשנה מעכוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין, שכן כתב לה כל נכסי אחריתין וערבאין לכתובתיך בתמ' כתובות (נא:) וחזר. זה הלוקח, ולקח מן האשה. נתן לה דבר מועט והקנתו לו, כדי שלא תעכוף ממנו חוב כתובתה (רשב"ם ב"ב מפ:). מקחו בטל. לא בטל בטל ממש, שכל זמן שיחיה בעל יאכל זה הלוקח את הפירות, שהרי המוכר מכר לו כל זמן שלא תתגרש האשה ולא יצא זמן גיבוי כתובתה וכו' ואע"פ שמשועבדין לאשה, אלא דלהכי אהני שעבוד שהוכל לעכוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה, הלכך הלי מקמו בטל אחזר ולקח מן האשה קמי, דהוי בטל לגמרי ההוא מקח, וכשתבוא לגבות כתובתה תעכוף ממנו, דאלי אמרה אמת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך (שם) אי: מקמו בטל משמע לגמרי ואפילו בחיי הבעל, ובב"ב (שם) מוקמינן לה בחמת מאותן שלא שדות, אי יחדה לה לכתובתה, אי בתב לה בתוך הכתובה, אי שהכניסה לו שום משלה (כתובות צה.). למחר תבענא ליה בדינא. והלכך לא קנה הפיקריקין, דהא לא נתן מעות אלא גזלה בחנם, והלוקח ממנו אמי לא קנה, דקרקע איגה נגזלת ואחמי בראשתא דמריה קמא איתא, ואפילו חזר ולקח מבעל הבית, שבתב לו שטר, אי בתתה אי בשטר מכירה בלא מעות, דאילו נתן מעות לבעל הבית קנה וכו' (רשב"ם ב"ב מז: ע"ש). **ביחד.** עיר גדולה והיו ישראל דרין בה (תענית כו:). ע"ב שייך לעמוד הקודם גושקרא. פת סוכין (שבת כ:).

גליון הש"ם

רש"י ד"ה גושקרא פת קיבר. עיין שבת דף כ ע"ב בכ"י ד"ס גושקלא:

לעזי רש"י

טיל"א. קרום בעין הפוגע בראיה. שיאונדיי"ר. משני, בעל איכות נחותה.

אי לאו דמלכא את לא מימסרא ירושלים בידך. אע"ג דאכתי לא מימסרא בידו עד שנא טיטוס מ"מ כיון דכבר לר עליה שלא שנים והוה כפנא הוי כאילו כבר נמסרה: **ונעשה** נס והיה דם כו'. להודיע דקשה לפני המקום מוכן בית המקדש: **וניקר** במוחו ז' שנים. לא נעשה טרפה נכך דדרך מוטמו נכנס ולא ניקב הקרום ועוד דיש חילוק בין טריפות דאדם לבהמה כדפרישית בפרק קמא דערובין (דף ז.)[1]: זה

איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך דכתיב [1]והלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתי' [2]והיה אדירו ממנו וגו' ואין לבנון אלא ביהמ"ק שנאמר [3]ההר הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא [4]משיב חכמים אחור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקטלינן ליה וחביתא שבקינן לה אדהכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הנהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסיימא לאחרינא לא עייל בעא למשלפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב [5]שמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה ליתי אינש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב [6]ורוח נכאה תיבש גרם עבד הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר ליה מיזל אזילנא ואינש אחרינא משדרנא אלא בעי מינאי מידי דאתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא [4]משיב חכמים אחור ודעתם יסכל איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוי אסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק מאי היא יומא קמא אשקיוה מיא דפארי למחר מיא דסיפוקא למחר מיא דקימחא עד דרווה מיעיה פורתא פורתא אזל שדריה לטיטוס הרשע [7]ואמר אי אלהימו צור חסיו בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר [8]שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות אבא חנן אומר [9]מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק דבי רבי ישמעאל תנא [10]מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים מה עשה נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרגותני והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן והושיבן בספינה לילך להשתבח בעירו שנאמר [11]ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו אל תיקרי קבורים אלא קבוצים אל תיקרי וישתכחו אלא וישתבחו איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמטמרן איגלייא להון עמד עליו נחשול שבים לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומד עלי לטובעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא אישתיק אמר איכא תקנתא כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי לישראל אמר ליה מיסתייך דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש תניא אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו כצפור דרור משקל שני סלעים במתניתא תנא [6]כגוזל בן שנה משקל שני ליטרין אמר אביי נקטינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל כי הוה קא מיית אמר להו ליקליוה לההוא גברא ולבדרי לקיטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא [א] אונקלום בר קלוניקום בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגיורי אזל אסקיה לטיטוס [3]בנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה מילייהו נפישין ולא מצית לקיומינהו זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב [12]היו צריה לראש וגו' [3]כל המיצר לישראל [7]נעשה ראש אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל במאי

תורה אור

1. וְנִפַּל סְבִכֵי הַיָּעַר בַּבַּרְזֶל וְהַלְּבָנוֹן בְּאַדִּיר יִפּוֹל:
2. וְהָיָה אַדִּירוֹ מִמֶּנּוּ וּמֹשְׁלוֹ מִקִּרְבּוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא זֶה עָרַב אֶת לִבּוֹ לִגְשֶׁת אֵלַי נְאֻם יְיָ:
ירמיהו ל כא
3. אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן:
דברים ג כה
4. מֵעַר אֹתוֹת בְּדִים וְקֹסְמִים יְהוֹלֵל מֵשִׁיב חֲכָמִים אָחוֹר וְדַעְתָּם יְשַׁבֵּל:
ישעיהו מד כה
5. מְאוֹר עֵינַיִם יְשַׂמַּח תְּדֶשֶׁן שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם:
משלי טו ל
6. לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב גֵּהָה וְרוּחַ נְכֵאָה תְיַבֵּשׁ גָּרֶם:
משלי יז כב
7. וְאָמַר אַי אֱלָהֵימוֹ צוּר חָסִיוּ בוֹ: דברים לב לז
8. שָׁאֲגוּ צוֹרְרֶיךָ בְּקֶרֶב מוֹעֲדֶךָ שָׂמוּ אוֹתֹתָם אֹתוֹת:
תהלים עד ד
9. יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי כָמוֹךָ חָסִין יָהּ וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:
תהלים פט ט
10. מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:
שמות טו יא
11. וּכְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבֻרִים וּבָאוּ וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהֵלָּכוּ וְיִשְׁתַּכְּחוּ בְּעִיר אֲשֶׁר כֵּן עָשׂוּ גַּם זֶה הֶבֶל:
קהלת ח י
12. הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אֹיְבֶיהָ שְׁלוּ כִּי יְיָ הוֹגָהּ עַל רֹב פְּשָׁעֶיהָ עוֹלְלֶיהָ הָלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי צָר:
איכה א ה

מסורת הש"ס

מיברא מלכא אם. מלך[ה] אתה עתיד להיות: והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא. אלמא אדיר הוא מושל: לבנון זה בית המקדש. שמלבין עונותיהן של ישראל: כרוך עליה. דבוק ולהוט אחריה: אין שוברין אם החבית. כדי שילך לו הדרקון. כך היה לכם להשחית חומת העיר ולשורפה באש כדי להשליך אותן בריוני מתוכה: וחביתא שבקינן לה. כך היינו מניחים אולי נוכל להם ולהוציאם ממנה ותהיה העיר קיימת ונשלים עמך: פריסקא. שליח: לא נפיק. שנתדשנו אבריו משמחת השמועה: ורוח נכאה תיבש גרם. וכאשר תכאה רוחך מחמת השונאת תיבש העצם שלך: תן לי יבנה. שלא תתריבנה ולא תהרוג תכמיה: ושושילתא דרבן גמליאל. משפחת הנשיא שלא תהרגם שלא תכלה שולטנות בית דוד: ואסוותא. רופאים תן לי מאנשיך שירפאו את רבי לדוק שלא היה יכול לבלוע אוכל לפי שנתקלרו מעיו בתעניותיו: והוא סבר. רבן יוחנן סבר: כולי האי. דלישבק לירושלים לא עביד ליה ואשתכח דאפי' הללה פורתא לא עבדי הלך בעינא מיניה הא דתיהוי הללה פורתא: מיא דפארי. מים שנשורו בהם סודין: מיא דסיפוקא. סודין גסין וקמחא מעורב בהן: שאגו צוריך בקרב מועדיך. בנית שאתה מתוועד בו: שמו אותותם אותות. אמרו שסימניהון סימן. דם זה של מי הוא אם לא שהרגנו את עצמו: עצמו. כיוון כלפי מעלה: חסין. מתאפק: כמין גרגותני. כל גדול שהופיס בו יין מגת לבור וקורין קולדוי"ר: ושהכתו בעיר אשר כן עשו. הגבורה הזאת שאתם רואין: מילי דמיטמרן. מטמון ממונם של ישראל: נאמול. רוח סערה: סיסרא. נחל קישון גרפס: מעלנא. פה להכניס מאכל: מפקנא. מוציא דרך בית הרעי: ארזפתא. קורנס: לישפיק. אותו יתוש מלנקר מפני קול הקורנס: כיון דדש דש. משהרגיל היתוש ולמד בקול הקורנס הכיר בו ולא הניח ניקורו: לפור דרור. רוגדיל"א: כנגידא. אוב: במאי

[1] [לפי שהגלה את ישראל שנמשלו ליונה נעשה זה כתב בספר תפתיס פי' תמשנ"א], [2] [בערוך ערך נגר ד' איתא בבגירא פי' בכשוף], [3] פנהדרין קד: ע"ש, [4] [ולומר קודם שמיצר לכם נעשה רמז שלא יאמרו כיד אומה שפילה מצר את בניו. כ"כ תוספות מגילה יג: ד"ה שלא], [5] בפ"ז בתמת מלך, [6] [בפט"ז מ"ד דינמות כתב התוי"ט על מ"ש תוס' דהכא כדפרישית בפ"ק דערובין אבל לא מצאתי שם בעל ערל"ל ולא שלא היה לפניו מה שנדפס שם בתוספות דערובין ז. ד"ה כגון שדרה וכו' בשם תוס' כ"ר ומיהו כמה בני אדם וכו' ע"ש ופי' תוס' ב"ק נא. ד"ה בעביל ותוס' ומיס קטן. ד"ה ולאמת ותוס' חולין מב: ד"ה ולא"ר יהודה ותוספות בכורות לז: ד"ה כדי),

הגהות הגר"א

[א] בפ' אונקלוס בר אונקלוס בר אחתיה דאנדריינוס הוה כו' כל"ל:

לעזי רש"י

קולדוי"ר [קולידוי"ר]. מסגנת. רונדיל"א [ארונדיל"א]. סנגרית.

מוסף רש"י

כיון דדש דש. לשון מרגיל (מגילה כד:).

במאי דפסיק אנפשיה. מיקלי ודורי קיטמא: **בשכבת זרע רוחתא.** מדה כנגד מדה שבעלמו התמיל העם לזנות אל בנות מואב: **דאמר מר.** בעירובין (דף כא:) וליף לה מולהג הרבה יגיעת בשר[1] המלעיג הרבה נידון ביגיעת בשר וקלא בדברי סופרים כתיב ויותר מהמה בני הזהר[2] בדברי סופרים יותר מדברי תורה: **נביאי האומות עובדי ע"ז.** בלעם שהשביעה נגלית עליו והרשיע לדבר: **עור מלכא.** מדינה ששמה הר המלך: [3]**נפלו.** בני המדינה היהודים עלייהו דרומאי ומחוזאי: **גונדא.** גדוד: **הוה כהו.** ביהודים: **איזדקור.** לשמות: **עד דאתחזי.** לבני החיל: **בליונא דגושפנקא.** מי שהיתה לו צורה בטבעתו היה מכירה רחוק מיל מן העיר למראה הגרות: **שחלייס.** מין מאכל הוא במסכת ע"ז (דף כט.[4]): **הוא אתרא.** הר המלך: **משקריאו.** דאמריתו ששיש

במאי דפסיק אנפשיה כל יומא מכנשי ליה לקיטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימי אזל אסקיה לבלעם בנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו לאידבוקי בהו א"ל [1]לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים א"ל דיניה דההוא גברא במאי א"ל בשכבת זרע רותחת[5] אזל אסקיה בנגידא לפושעי ישראל[6] א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו לאדבוקי בהו א"ל טובתם דרוש רעתם לא תדרוש כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו א"ל דיניה דההוא גברא[7] במאי א"ל בצואה רותחת דאמר מר [7]כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו: אתרנגולא ואתרנגולתא חריב טור מלכא דהוו נהיגי כי הוו מפקי חתנא וכלתא מפקי קמייהו תרנגולא ותרנגולתא כלומר פרו ורבו כתרנגולים יומא חד הוה קא חליף גונדא דרומאי שקלינהו מינייהו נפלו עלייהו מחונהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בך יהודאי אתא עלייהו הוה בהו ההוא בר דרומא דהוה קפיץ מילא וקטיל בהו שקליה קיסר לתאגיה ואותביה אארעא אמר ריבוניה דעלמא כוליה אי ניחא לך לא תמסריה לההוא גברא לדידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא אכשליה פומיה לבר דרומא ואמר [2]הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו דוד נמי אמר הכי דוד אתמוהי קא מתמה על לבית הכסא אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה ונח נפשיה אמר הואיל ואיתרחיש לי ניסא הא זימנא אישבקינהו שבקינהו ואזל איזדקור ואכלו ושתו ואדליקו שרגי עד דאיתחזי בליונא דגושפנקא ברחוק מילא אמר מיחדא קא חדו בי יהודאי הדר אתא עלייהו א"ר אסי תלת מאה אלפי שליפי סייפא עיילו לטור מלכא וקטלו בה תלתא יומי ותלתא לילוותא ובהך גיסא הלולי וחנגי ולא הוו ידעי הני בהני [3]בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים אלו הן כפר ביש כפר שיחליים כפר דכריא כפר ביש דלא יהבי ביתא לאושפיזא כפר שיחליים שהיתה פרנסתן מן שחליים כפר דכריא אמר רבי יוחנן שהיו נשותיהן יולדות זכרים תחלה ויולדות נקבה באחרונה ופוסקות אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו אמר ליה [4]ארץ צבי כתיב בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה גמדא רב מניומי בר חלקיה ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חייא הוו יתבי גבי הדדי אמרי אי איכא דשמיע ליה מילתא מכפר סכניא של מצרים לימא פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארום וארוסתו שנשבו לבין העובדי כוכבים והשיאום זה לזה אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה עד יום מותו וכשמת אמרה להן סיפדו לזה שפטפט ביצרו יותר מיוסף דאילו ביוסף לא הוה אלא חדא שעתא והאי כל יומא ויומא ואילו יוסף לאו בחדא מטה והאי בחדא מטה ואילו יוסף לאו אשתו והא אשתו פתח אידך ואמר מעשה ועמדו ארבעים מודיות בדינר נחסר השער מודיא אחת ובדקו ומצאו אב ובנו שבאו על נערה מאורסה ביום הכפורים והביאום לבית דין וסקלום וחזר השער למקומו פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשתו לגרשה והיתה כתובתה מרובה מה עשה הלך וזימן את שושביניו והאכילן והשקן שיכרן והשכיבן על מיטה אחת והביא לובן ביצה והטיל ביניהן והעמיד להן עדים ובא לבית דין היה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו אמר להן כך מקובלני משמאי הזקן ביצה סולד מן האור ושכבת זרע דוחה מן האור בדקו ומצאו כדבריו והביאוהו לב"ד והלקוהו והגבוהו כתובתה ממנו א"ל אביי לרב יוסף ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש א"ל [5]משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב [5]שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: אשקא דריספק חריב ביתר דהוו נהיגי כי הוה מתיליד ינוקא שתלי ארזא ינוקתא שתלי תורניתא וכי הוו מינסבי קייצי להו ועבדו גננא יומא חד הוה קא חלפא ברתיה דקיסר אתבר שקא דריספק קצו ארזא ועיילו לה אתו נפול עלייהו מחונהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בך יהודאי אתא עלייהו: [6]גדע בחרי אף כל קרן ישראל א"ר זירא א"ר אבהו א"ר יוחנן אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוה והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך דמן ונפל לים הגדול שמא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה מיל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת ידים אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושיערו חכמים שני חלקים מים ואחד דם במתניתא תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל אמר

ה) כלומר אהכת נשים לו יותר מדי חה מבלה גופו ונשמתו, ב) בס"ל: ליס"ר, ג) בלעם, [מהגמור]. ודינו בגוראה דומתת כלומר מגוראתו לא רוחק ומטומאתו לא נטהר גם לעולם הבא, ד) [עירובין כא:], ה) [דניאל יא ועיי' כתובות קיב. ובע"ק וע"ע ר"ה יג.], ו) תענית ל:, ז) [קהלת יב], ח) [שם], ט) [ד"ה נפלו אמר ד"ה גונדא], י) [וכן ברכות נז:].

לעזי רש"י

דיטריי"ש [ריטריי"ט]. מתכורן התכורן. פי"ן. אורן.

מוסף רש"י

אין עורו מחזיק את בשרו. שהעור כוון וגומל לאמר הפשט (כתובות קיב.).

---

1. לא תִדרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל יָמֶיךָ לְעוֹלָם: דברים כג ז
2. הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהִים זָנַחְתָּנוּ וְלֹא תֵצֵא אֱלֹהִים בְּצִבְאֹתֵינוּ: תהלים ס יב
3. בִּלַּע אֲדֹנָי וְלֹא חָמַל אֵת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְצָרֵי בַת יְהוּדָה הִגִּיעַ לָאָרֶץ חִלֵּל מַמְלָכָה וְשָׂרֶיהָ: איכה ב ב
4. וְאַנְכִי אָמַרְתִּי אֵיךְ אָשִׁיתְךָ בַּבָּנִים וְאֶתֵּן לְךָ אֶרֶץ חֶמְדָּה נַחֲלַת צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם וְאָמַר אָבִי תִּקְרְאִי לִי וּמֵאַחֲרֵי לֹא תָשׁוּבִי: ירמיהו ג יט
וּבָא בְּאֶרֶץ הַצְּבִי וְרִבּוֹת יִבְשֹׁלוּ וְאֵלֶה יִמְלְטוּ מִיָּדוֹ אֱדוֹם וּמוֹאָב וְרֵאשִׁית בְּנֵי עַמּוֹן: דניאל יא מא
5. שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלִַם וְגִילוּ בָהּ כָּל אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: ישעיהו סו י
6. גָּדַע בְּחֲרִי אַף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הֵשִׁיב אָחוֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר בְּיַעֲקֹב כְּאֵשׁ לֶהָבָה אָכְלָה סָבִיב: איכה ב ג